

בית הדין של הסנהדרין קובע כי למרות הדעות האוסרות לצום בימינו, יש היתר לצום בתשעה באב, כמובא בפסק.

כִּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֶשְׂרִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשָׁשׂוֹן וְלִשְׂמֹחָה וְלִמְעֵדִים טוֹבִים וְהָאֶמֶת וְהַשְּׁלוֹם אָהָבוּ:

זכריה פרק ח

- שלש דרגות בצומות
- הצום בדורות רבותינו

שנו רבותינו:

משנה. על ששה חדשים השלוחין יוצאין: על ניסן מפני הפסח, על אב מפני התענית, על אלול מפני ראש השנה, על תשרי מפני תקנת המועדות, על כסליו מפני חנוכה, ועל אדר מפני הפורים. וכשהיה בית המקדש קיים - יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן.

גמרא. וליפקו נמי אתמוז וטבת, דאמר רב חנא בר ביזנא אמר רב שמעון חסידא: מאי דכתיב +זכריה ח+ כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה. קרי להו צום, וקרי להו ששון ושמחה, בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, אין שלום - צום. אמר רב פפא: הכי קאמר: בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, יש שמד - צום, אין שמד ואין שלום, רצו - מתענין, רצו - אין מתענין. אי הכי, תשעה באב נמי! - אמר רב פפא: שאני תשעה באב, הואיל והוכפלו בו צרות. דאמר מר: בתשעה באב חרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר.

תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה, דף יח עמוד א-ב

ופירש רש"י:

שיש שלום - שאין יד הגויים תקיפה על ישראל.

יהיו לששון ולשמחה - ליאסר בהספד ובתענית.

רש"י מסכת ראש השנה דף יח עמוד ב

מבואר בדבריו שבעת אשר אין יד הגויים תקיפה על ישראל, ההספד והתענית אסורה בארבעת הימים הללו, ותשעה באב מכללם. אם כן לדעת רש"י אסור לצום בימינו, אחר שמשמיה אוקמו אותנו תחת שלטון ישראל בחלק גדול מארצנו הק', עם כל מעלות וחסרונות אנשי השלטון.

לרבינו הרשב"א ישנו פירוש שונה במעט להגדרת השלום של רבותינו.

בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה. פי' בזמן שיש שלום, שישראל שרויין על אדמתן. **אין שמד ואין שלום.** בשישראל בארץ האויב, אלא שאין שמד.

חידושי הרשב"א, מסכת ראש השנה, דף יח עמוד ב

ותודה לה' אלוקינו זכינו ואין אנו בארץ אויב, וישראל שרויין על אדמתן. וא"כ גם לדברי הרשב"א אין לנו כלל צום בימינו. ולא זו בלבד, אלא שזכינו כבר לחזון הנחמה כהגדרת רבי עקיבא.

וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך, ושמעו קול המונה של רומי מפלטה [ברחוק] מאה ועשרים מיל, והתחילו בוכין, ורבי עקיבא משחק. אמרו לו: מפני מה אתה משחק? אמר להם: ואתם מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: הללו כושיים שמשתחיים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלהינו שרוף באש ולא נבכה? אמר להן: לכך אני מצחק, ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית, ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ור"ע מצחק. אמרו לו: מפני מה אתה מצחק? אמר להם: מפני מה אתם בוכים? אמרו לו, מקום שכתוב בו: +במדבר א'+ והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה? אמר להן: לכך אני מצחק, דכתיב: +ישעיהו ח'+ ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני! אלא, תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב: +מיכה ג'+ לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'] בזכריה כתיב: +זכריה ח'+ עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה - הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה - בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו: עקיבא, ניחמתנו! עקיבא, ניחמתנו.

תלמוד בבלי מסכת מכות דף כד עמוד א

למדין אנו כאן שהגדרתו של רבי עקיבא את ימי הנחמה מתמצין ב"זקנים וזקנות ברחובות ירושלים" מה שאכן זכינו לזה בדרונו ....

הרשב"א ממשיך וכותב:

ומסתברא אף על פי שהורגלו להתענות, לא רצו עכשו להתענות, אין מתענין. דהא הכא, דהורגלו להתענות, כיון דאקשינן דליפקו עלייהו שלוחין, ואפי' הכי אמרינן דלא איכפת לן אי לא עבדי להו בזמנייהו, דהא אלו רצו שלא להתענות כלל אין מתענין.

מבאר הרשב"א שגם בימיו לא היתה חובה להתענות, אפילו ש קיבלו והורגלו בכך.

שאני ט' באב הואיל והוכפלו בו צרות. כלומר שנחרב הבית בו ביום בראשונה ובשנייה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר. ואף על גב דבתמוז נמי הובקעה העיר בראשונה ובשנייה מ"מ לא היה ביום אחד שבראשונה היה בט' לחדש ובשנייה בשבעה עשר לחדש, ואפי' לדעת הירושלמי דאמרי דבין בראשונה ובין בשנייה הובקעה בי"ז אפי' הכי לא הוכפלו בו צרות כל כך.

אלא שמצאנו דעות אחרות בהגדרת שלום. ולפיהם יתכן שבימינו מותר עדיין לצום. ויפורטו בהמשך.

מצאנו שכבר בדורם של התנאים היו מי שהקילו בד' התעניות מטעם זו. ולפחות בשבעה עשר בתמוז.

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: רבי נטע נטיעה בפורים, ורחץ בקרונה של צפורי בשבעה עשר בתמוז, ובקש לעקור תשעה באב, ולא הודו לו. אמר לפניו רבי אבא בר זבדא: רבי, לא כך היה מעשה. אלא: תשעה באב שחל להיות בשבת הוה, ודחינוהו לאחר השבת, ואמר רבי: הואיל ונדחה - ידחה, ולא הודו חכמים. קרי עליה (קהלת ד') טובים השנים מן האחד.

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ה עמוד א

חזינן כאן שני קולות, אחת ביחס לשבעה עשר בתמוז, שרחץ בו. ושניה ביחס לתשעה באב, שגם אותו ביקש לעקור. ופירש רש"י שמה שחלקו עליו, הוא רק ביחס לתשעה באב. משמע שעל שבעה עשר בתמוז הסכימו איתו.

ולא הודו לו - מתשעה באב.

רש"י, מסכת מגילה, דף ה עמוד ב

רבותינו בעלי התוספות מבהירים, תוך כדי דיון בפרטי הנהגת רבי, שטעמו של רבי באה עקב סוגיית ראש השנה.

ורחץ בקרונה של צפורי - לאו דוקא בקרונה אלא כלומר בפרהסיא. ואם תאמר מאי איריא לרחוץ אפי' לאכול נמי מותר כדתיניא בר"ה (דף יח:): אין צרה ואין שלום רצו מתענין לא רצו אין מתענין וי"ל דכיון דקבלוהו כבר אבותינו על עצמם מסתמא גם הם קבלוהו.

תוספות, מסכת מגילה דף ה עמוד ב

והנה גם בדורו של הטור, נהגו בצום רק מקבלת המנהג, מעיקר הדין.

פריך בגמרא קרי להו צום וקרי להו ששון? ומשני רב פפא, בזמן דאיכא שלום וליכא שמד, כגון שב"ה [בית המקדש] קיים, ששון. בזמן דאיכא שמד, וליכא שלום, צום.

והאידנא, דליכא שלום וליכא שמד. רצו, מתענין. רצו, אין מתענין. ופירוש דליכא שלום, שהבית חרב. וליכא שמד, במקום ידוע בישראל, רצו רוב ישראל, והסכימו עליהם שלא להתענות, אין מתענין. רצו רוב צבור, מתענין. והאידנא, רצו ונהגו להתענות. לפיכך אסור לפרוץ גדר. וכ"ש בדורותינו. הלכך הכל חייבין להתענות מדברי קבלה ומתקנת נביאים.

טור, אורח חיים, הלכות תשעה באב ושאר תעניות, סימן תקמט